

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของการวิจัย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ความสามารถของคนในชุมชนที่อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นต่อมา เพื่อให้ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นมีหลายด้าน เช่น ด้านเกษตรกรรม ด้านหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรมด้านภาษาและวรรณกรรม เป็นต้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะเป็นความสามารถในการสร้างสรรค์งานศิลปะที่ใช้จินตนาการให้เกิดสุนทรียภาพทางความงาม แสดงทักษะฝีมือเชิงช่าง ความคิดและความเชื่อที่ถ่ายทอดเป็นผลงานศิลปะแบ่งออกได้ 2 ประเภท ศิลปกรรมและศิลปะพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะของแต่ละชุมชนจะมีเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นที่คนในท้องถิ่นหรือชุมชนที่ได้คิดหรือได้รับการถ่ายทอดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา นับเป็นสิ่งสำคัญซึ่งควรมีการอนุรักษ์คงไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวพระราชบัญญัติการศึกษา 2542 จึงได้กำหนดเรื่องภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ไว้ในหมวด 4 มาตรา 27 (3) ว่าการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบตามอัธยาศัย จะต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรมกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม กีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

ในการนี้กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระทัศนศิลป์ มาตรฐานการเรียนรู้ที่ 1.2 โดยระบุไว้ว่า ผู้เรียนต้องมีความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล ทั้งนี้ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นปรับเข้ากับการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีหลายแนวทาง เช่น การคัดเลือกกิจกรรมหรือเนื้อหาสาระของภูมิปัญญาชาวบ้านที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียนไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตร หรือการเชิญปราชญ์ชาวบ้านหรือเจ้าของภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือโรงเรียน ควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมชุมชน โดยนำครูและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมท้องถิ่น ซึ่งการดำเนินการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการสอนภายในโรงเรียน ควรวิเคราะห์หลักสูตร จัดทำแผนปฏิบัติการ เชิญผู้ทรงภูมิปัญญามาสอน จัดกิจกรรมการสอน ติดตามผลและประเมินผลการดำเนินงาน พร้อมทั้งจัดทำเอกสารเผยแพร่และยกย่องภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องด้วย

การสอนศิลปศึกษาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดสาระการเรียนรู้ มี 2 ประเด็นคือ 1) ทัศนศิลป์ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์โดยใช้ทัศนธาตุ วิชาทฤษฎี วิจารณ์คุณค่าของงานและประยุกต์ใช้ชีวิตประจำวันได้ 2) ทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์และคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล (กรมวิชาการ, 2552, หน้า 2) ดังนั้นหน้าที่

สำคัญของครูศิลปศึกษา คือ ต้องจัดการเรียนรู้ให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องคล้อยกับวุฒิภาวะและพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก นำเทคนิควิธีการที่เหมาะสมมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนเกิดสุนทรียภาพ และเห็นคุณค่าศิลปวัฒนธรรมของไทยควบคู่ไปพร้อมกัน

จังหวัดราชบุรีมีโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ราชบุรี เขต 1 มีจำนวน 180 แห่ง มีครูทั้งหมด 1,674 คน มีครูที่จบวุฒิทางศิลปศึกษา จำนวน 13 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ราชบุรี เขต 1, 2554, หน้า 1) และสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา เขต 2 มีโรงเรียน 152 แห่ง มีครูทั้งหมด 1,726 คน มีครูที่จบวุฒิทางศิลปศึกษา จำนวน 10 คน ทุกโรงเรียนจะต้องจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษา แต่ครูที่สอนศิลปะส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิต่างศิลปศึกษา มีความจำเป็นต้องสอนเพราะโรงเรียนขาดแคลนครูสอนศิลปะ (อาทิตา คุ่มเสาร์, สัมภาษณ์ 25 สิงหาคม 2554) ทำให้ครูประจำชั้นหรือครูที่สอนรายวิชาอื่น ๆ ต้องรับผิดชอบการสอนวิชาศิลปศึกษา ซึ่งเป็นวิชาที่ครูไม่มีความถนัด ทำให้เกิดปัญหาการสอน คือ ขาดความเข้าใจในเนื้อหาทัศนศิลป์ ขาดทักษะปฏิบัติทางศิลปะ ขาดเทคนิคการสอนและวิธีการบูรณาการการสอนศิลปะกับศิลปะในท้องถิ่น จึงไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้องตามหลักการศิลปะ ส่งผลให้ผู้เรียนขาดจินตนาการความคิดสร้างสรรค์และทำผลงานลอกเลียนแบบกัน (ชนิตาภา ทองประทีป, สัมภาษณ์ 24 สิงหาคม 2554) สอดคล้องกับงานวิจัยของจงจิตร โทหนาว (2552, หน้า 2) พบว่า ครูศิลปะระดับประถมศึกษา ไม่มีบุคลากรที่จบการศึกษาวิชาเอกศิลปะ ดังนั้น สภาพการเรียนการสอนจึงเป็นไปตามตำราหรือหลักสูตรที่สำนักพิมพ์ต่าง ๆ จัดทำขึ้นและกระบวนการเรียนการสอนเป็นไปตามศักยภาพของครูทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาด้านศิลปะไม่เต็มที่ โดยเฉพาะการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียนจะเห็นได้ว่าครูไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีในท้องถิ่น ประกอบกับมีภาระงานอื่น ๆ มาก จึงไม่มีเวลาที่จะนำภูมิปัญญามาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน (นิตยา บุตรดี, 2552, หน้า 24) อาจกล่าวได้ว่าปัญหาการสอนศิลปศึกษาระดับประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ในปัจจุบันถือว่าขาดแคลนครูศิลปะบนพื้นฐานของความคิดที่ไม่ขาดแคลน ซึ่งจะเห็นว่าในโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มี ครูศิลปะที่มีความเชี่ยวชาญโดยตรงทำให้ชั่วโมงเรียนวิชาศิลปะ ขาดกิจกรรม ขาดเทคนิคการเรียนการสอนที่น่าสนใจ หรือแม้แต่ครูที่จบด้านศิลปะโดยตรง ขาดการศึกษาเพิ่มเติมทำให้ยึดติดอยู่กับกรอบเดิม ๆ ขาดจิตวิทยาการสอนและรูปแบบใหม่ ๆ วีระยุทธ เพชรประไพ (2551, หน้า 161) และสอดคล้องกับจักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า (2551, หน้า 23) ที่กล่าวว่า ขณะนี้มีการขาดแคลนครูศิลปะในทุกระดับ โดยครูสอนศิลปะในปัจจุบันส่วนใหญ่ จบไม่ตรงสาขาหรือจบศิลปะ แต่ไม่เคยเรียนวิชาครุมาเลย ทำให้มีปัญหาอย่างมากในการสร้างสรรค์บุคคลและทำให้เด็กที่มีพรสวรรค์แต่เรียนกับคนที่ถ่ายทอดความรู้ไม่เป็นเกิดความ เบื่อหน่าย เพราะศิลปะสามารถสร้างกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการพัฒนาที่สำคัญในตัวเด็กได้

ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพครู จึงมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากครูศิลปศึกษามีการปรับปรุงตนเอง ให้มีความรู้ความสามารถพัฒนากระบวนการปฏิบัติงานของตนเองก็จะแก้ปัญหที่เกิดจากการสอนหรือสามารถพัฒนาคุณภาพของการสอนให้ดียิ่งขึ้น ดังที่อารี สุทธิพันธุ์ (2551, หน้า 7) ที่กล่าวว่า ครูศิลปศึกษาควรปฏิบัติกิจกรรมทางศิลปะอยู่ตลอดเวลา มีความคิดและฝีมือจะพัฒนาความเป็นผู้รู้พร้อม เพราะศิลปศึกษาเป็นวิชาที่เจริญเติบโตมีการพัฒนาตลอดเวลา จากการสัมภาษณ์ครูศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา ในจังหวัดราชบุรี กฤติน แนนพกรัง (สัมภาษณ์ 25 สิงหาคม 2554) กล่าวว่า ครูศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา เห็นความสำคัญของการพัฒนา

ศักยภาพด้านความรู้ความสามารถทางการสอนศิลปะ โดยเฉพาะการฝึกอบรมเรื่อง เทคนิควิธีการสอน การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษา ความรู้ทางทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ศิลป์ การใช้เทคโนโลยีทางการสอนและการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะมาสู่การสอนศิลปะ สอดคล้องกับเบญจพร เกียรติกำจรวงศ์ (2548, หน้า10) กล่าวว่า ครอบบรมครูศิลปศึกษาให้มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การสอนให้รู้เข้าใจคุณค่าภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ตระหนักเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจ ชื่นชมและร่วมอนุรักษ์งานศิลปะในท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยสืบไป และวิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 114) กล่าวว่า ความต้องการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้และทักษะของครูศิลปะ คือ ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลป์ สุนทรียศาสตร์ ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการวิจารณ์ศิลปะ ทักษะ การสร้างสรรค์งานศิลปะในมิติต่าง ๆ และความรู้ทักษะและเทคนิควิธีสอนศิลปศึกษาในแต่ละระดับ หากครูได้รับการพัฒนาศักยภาพให้ดีขึ้น คุณภาพการจัดการเรียนการสอนศิลปะเด็ก จะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในสังคมอนาคตได้เท่ากับการเปลี่ยนแปลงวิชาอื่น ๆ การพัฒนาศักยภาพครูด้วยวิธีการฝึกอบรมนั้น บุญยัง หมั่นดี (2539, บทคัดย่อ) ได้ศึกษากระบวนการพัฒนาความรู้ด้านศิลปศึกษาให้กับครูผู้สอนศิลปศึกษา ด้วยชุดการสอนมินิคอร์ส พบว่า ครูที่เข้าอบรมเกี่ยวกับการสอนศิลปะ มีความมั่นใจในการสอนได้รับความรู้และทักษะทางศิลปะ สามารถจัดการเรียนการสอนได้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกทางศิลปะ มีโอกาสอธิบายผลงานที่ตนได้แสดงออกตลอด จนมีความมั่นใจในการสอน และหากิจกรรมการสอนใหม่ ๆ ให้กับผู้เรียนจะเห็นได้ว่า การพัฒนาศักยภาพทางการสอนของครูจะทำให้สอนหนังสือได้ดียิ่งขึ้น แต่หน่วยงานที่รับผิดชอบในการส่งเสริมการพัฒนาครู ยังไม่ให้ความสำคัญกับการอบรมการสอนศิลปศึกษา หรือพัฒนาครูศิลปศึกษาอย่างจริงจัง

ด้วยความจำเป็นอย่างยิ่งนี้ จึงต้องพัฒนาศักยภาพครูศิลปศึกษาด้วยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ด้วยการสอนศิลปศึกษาแบบบูรณาการบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ เป็นการบูรณาการเนื้อหาความรู้ 4 แกน หรือเรียกว่าการเรียนการสอนแบบ DBAE (Discipline – Base Art Education) คือ แกนศิลปะปฏิบัติ (Art Production) เน้นการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้หลักการทางทัศนธาตุและหลักการออกแบบ แกนสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) เน้นการวิเคราะห์หรือแปลความหมายของความงามที่มีความสัมพันธ์กับผลงานศิลปะ แกนศิลปะวิจารณ์ (Art Criticism) เน้นการวิพากษ์วิจารณ์ผลงานศิลปะอย่างมีหลักการ แกน ประวัติศาสตร์ศิลป์ (Art History) เน้นศึกษาความเป็นมาของศิลปะหรือศิลปินที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม ประวัติการสร้างงานศิลปะจากอดีตจนถึงปัจจุบัน (วัชรินทร์ ฐิตอดิศัย, 2556, หน้า 2- 3) ใช้แนวทางการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะไปใช้ในโรงเรียนตามที่ เบญจพร เกียรติกำจรวงศ์ (2548, หน้า110) ได้กล่าวว่า วิเคราะห์หลักสูตรตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้ ศึกษาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญากับปราชญ์ท้องถิ่น ฝึกปฏิบัติงานตามภูมิปัญญา นำเสนอผลงานและนำผลมาปรับปรุง (ชาเรือง มณีวงษ์, 2556, หน้า 1 – 2) ทั้งนี้เพื่อให้ครูศิลปศึกษามีความรู้ ความเข้าใจสามารถปฏิบัติการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะและนำความรู้ไปใช้ในโรงเรียนได้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่จะพัฒนาครูให้มีศักยภาพทางการสอนได้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เป็นอย่างดี ทั้งยังสอดคล้องกับความตั้งใจของครูศิลปศึกษาที่ต้องการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ตรงต่อการสอนศิลปศึกษาแบบบูรณาการศิลปศึกษากับแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาศิลปะท้องถิ่น และยังเป็นวิธีการอนุรักษ์

ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางศิลปะให้ได้รับการสืบทอดมาสู่เยาวชนในสถานศึกษา เพื่อให้ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นมรดกวัฒนธรรมของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการสอนศิลปศึกษาและความต้องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะสำหรับครูศิลปศึกษา
2. เพื่อสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะสำหรับครูศิลปศึกษา
3. เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะสำหรับครูศิลปศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ เพื่อพัฒนาศักยภาพครูศิลปศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดราชบุรี มีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูศิลปศึกษา หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูผู้สอนศิลปศึกษาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระทัศนศิลป์ ระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2556 ในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 จำนวน 3,355 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาปัญหาการสอนศิลปศึกษาและความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ได้แก่ ครูศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 358 คน มาจากประชากรข้างต้น จำนวน 3,355 คน ได้คำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของเครซีและมอร์แกน (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 40 – 43 ; อ้างอิงจาก krejcie ; & Morganmid) จากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิชนิดสุ่มแบบง่าย (Stratified Random Sampling) (สุรินทร์ นิยมางกูร, 2542, หน้า 79)

1.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ด้านการสอนศิลปศึกษา และด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ จำนวน 10 คน

1.4 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

1.5 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ได้แก่ ครูศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา จำนวน 30 คน

2. ขอบเขตเนื้อหา

เนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรมในครั้งนี้ แบ่งออกได้ 4 หน่วยการอบรม ได้แก่

2.1 หน่วยที่ 1 การสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 หน่วยที่ 2 การวาดภาพสีน้ำ

2.3 หน่วยที่ 3 การปั้นดินเหนียว

2.4 หน่วยที่ 4 การพิมพ์ภาพ

3. ตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่

- หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่

- ความรู้เกี่ยวกับการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ
- ความสามารถปฏิบัติการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ
- ความคิดเห็นที่มีต่อการฝึกอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ
- ความคิดเห็นที่มีต่อการติดตามผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างหลักสูตร การสร้างหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร และการประเมินผล

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ หมายถึง กระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาปัญหาการสอนศิลปศึกษาและความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรมจากครูศิลปศึกษา การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษา เพื่อนำไปกำหนดกรอบแนวคิดที่จำเป็นในการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม

2. การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม หมายถึง การนำกรอบความคิดที่จำเป็นในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ที่ได้จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานมากำหนด ประสพการณ์ในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพครูศิลปศึกษา ในการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ประกอบด้วย 1) การร่างหลักสูตรการฝึกอบรม 2) การประเมินผลโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม และ 3) การปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม

3. การทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม หมายถึง การนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับครูศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้รูปแบบการวิจัยการทดลองแบบกลุ่มเดียว ทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (one group pretest – posttest design) แล้ววัดผลที่ได้จากการใช้หลักสูตรโดยทำการทดสอบก่อนและหลังการอบรมของผู้รับการฝึกอบรม เมื่อเสร็จสิ้นการทดลอง โดยใช้แบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4. การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง การนำผลการทดลองใช้หลักสูตรมาปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมให้พร้อมที่จะนำมาใช้กับครูศิลปศึกษาต่อไป

การประเมินหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ หมายถึง การพิจารณาหาคุณภาพของหลักสูตร เพื่อตัดสินว่าหลักสูตรมีคุณค่า คุณภาพและความเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยใช้วิธีการตรวจสอบความสอดคล้องและความเหมาะสมจากแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญ

ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการฝึกอบรม หมายถึง ความรู้สึกหรือความคิดเห็นในทางบวกของครูศิลปศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ด้านเนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรม ด้านวิทยากร ด้านสื่อฝึกอบรมและการวัดผลประเมินผล และด้านปัจจัยเกื้อหนุนการฝึกอบรม

ความคิดเห็นที่มีต่อการติดตามผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม หมายถึง ความรู้สึกหรือความคิดเห็นในทางบวกของครูศิลปศึกษาที่มีต่อการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมหลักสูตรการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ด้านลักษณะการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ และด้านระดับการนำหน่วยการอบรมไปใช้

หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ หมายถึง หลักสูตรและคู่มือการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น มี 5 หน่วยอบรม ได้แก่

หน่วยการอบรมที่ 1 การสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

หน่วยการอบรมที่ 2 การวาดภาพระบายสีน้ำ

หน่วยการอบรมที่ 3 การปั้นดินเหนียว

หน่วยการอบรมที่ 4 การพิมพ์ภาพ

การสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ หมายถึง การสอนศิลปศึกษาแบบบูรณาการที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะมาเป็นฐานในเรียนรู้ให้เชื่อมโยงหรือสัมพันธ์กันกับกิจกรรมทัศนศิลป์กับให้เป็นเรื่องเดียวกัน แล้วจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE) มี 4 แกน คือ

1. แบบแกนประวัติศาสตร์ (Art History) เป็นการสอนเกี่ยวกับความเป็นมา แนวคิด ความเชื่อ อิทธิพลที่มีต่อการสร้างงานศิลปะ และรูปแบบของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

2. แบบแกนศิลปะปฏิบัติ (Art History) เป็นการสอนเกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา การสร้างผลงานทางศิลปะ ได้แก่ วาดภาพ ระบายสี การปั้น การพิมพ์ภาพ เป็นต้น

3. แบบแกนศิลปะวิจารณ์ (Art Production) เป็นการสอนเกี่ยวกับแสดงความคิดเห็นต่อวิพากษ์วิจารณ์ผลงานศิลปะที่ โดยให้คิดเห็นตามหลักเกณฑ์ทางศิลปะ ได้แก่ น้ำหนัก เส้น สี รูปร่าง รูปทรง แสงเงา ลักษณะผิว เป็นต้น และหลักการทางศิลปะ (Principles of Art) ได้แก่ ความสมดุล การตัดกัน ความลดหลั่น ความเคลื่อนไหว เป็นต้น

4. แบบแกนสุนทรียศาสตร์ (Art Criticism) เป็นการสอนเกี่ยวกับความหมาย ความรู้ ความงามของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ รวมไปถึงความรู้สึกจากการรับรู้และประสบการณ์ความงามทางศิลปะ

การฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ หมายถึง การฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะเป็นฐานในการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการสอนและกิจกรรมตามขั้นตอนของแนวคิดพหุศิลปศึกษา 4 แกน คือ แกนประวัติศาสตร์ (Art History) แกนศิลปะปฏิบัติ (Art History) แกนศิลปะวิจารณ์ (Art Production) แกนสุนทรียศาสตร์ (Art Criticism)

ครูศิลปศึกษา หมายถึง ครูผู้สอนศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระทัศนศิลป์ ระดับประถมศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ราชบุรี เขต 1 และ เขต 2

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ หมายถึง การสั่งสมความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านที่มีต่อ งานศิลปะ ได้รับการถ่ายทอดและสืบทอดต่อกันมาในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) ด้านศิลปหัตถกรรม เป็นผลงานศิลปะที่ทำด้วยมือชาวบ้าน มีหลายรูปแบบ เช่น การปั้น การทอผ้า การทำเครื่องจักรสาน การแกะสลัก การฉลุ เป็นต้น 2) ด้านศิลปกรรม เป็นผลงานศิลปะในรูปแบบจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม งานประณีตศิลป์อื่น ๆ เป็นต้น

ในงานวิจัยครั้งนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะของจังหวัดราชบุรี หมายถึง ความรู้ ประสบการณ์ของคนในท้องถิ่นที่มีต่องานศิลปหัตถกรรมและศิลปกรรมท้องถิ่น มีรูปแบบ วิธีการทำ ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น และสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เช่น โองม้งกร ผ้าทอจกไทยวน ผ้าทอกะเหรี่ยง ผ้าขาวม้าบ้านไร่ หนังกใหญ่ หล่อทองเหลืองบ้านเขาลอย เขียนภาพพระบายสีจิตรกรรมฝาผนังวัดคงคาราม เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลงานวิจัยเป็นประโยชน์ต่อโครงการวิจัย คือ ได้ผลผลิตเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ สามารถนำไปใช้จัดการการอบรมเพื่อพัฒนาครูศิลปศึกษาในจังหวัดราชบุรีและใช้ขยายผลไปในพื้นที่อื่น ๆ

2. ผลการวิจัยเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา คือ ครูศิลปศึกษาที่เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมได้รับการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสอนศิลปศึกษา การฝึกทักษะการวาดภาพ การปั้นดินเหนียว และการพิมพ์ภาพ สามารถนำความรู้ไปใช้พัฒนาการเรียนการสอนในสถานศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ

3. ผลการวิจัยที่เป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการ คือ ได้หลักสูตร เครื่องมือในการประเมิน และแผนการฝึกอบรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกิจกรรมทัศนศิลป์และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ที่เป็นงานวิจัยเชิงทดลอง สามารถเผยแพร่ความรู้ให้แก่ครูศิลปศึกษาและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูได้

4. ผลการวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ได้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะไว้จัดการการฝึกอบรมในโครงการบริการวิชาการสู่สังคม